

ISBN: 978-960-9529-05-1

Θέατρο & παραστατικές τέχνες στην εκπαίδευση: Ουτοπία ή Αναγκαιότητα;

Theatre/Drama & Performing Arts in Education: Utopia or Necessity?

Επιμέλεια: Μπέττυ Γιαννούλη, Μάριος Κουκουνάρας-Λιάγκης
Edited by Betty Giannouli, Marios Koukounaras-Liagkis

Αθήνα, 2019

 Πανελλήνιο Δίκτυο για το
Θέατρο στην Εκπαίδευση
μέλος του Διεθνούς Οργανισμού για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (IDEA)

 Hellenic Theatre/Drama
& Education Network
member of International Drama/Theatre and Education Association (IDEA)

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τον εφηβικό αλκοολισμό με την αξιοποίηση της θεατροπαιδαγωγικής μεθόδου

Πόπη Παυλίδου, Μάνος Κόνσολας, Μαρία Κλαδάκη

i

Το άρθρο αυτό είναι προσβάσιμο μέσω της ιστοσελίδας: www.TheatroEdu.gr
Εκδότης: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
Για παραγγελίες σε έντυπη μορφή όλων των βιβλίων: info@theatroedu.gr

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ

Το άρθρο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έρευνα, διδασκαλία και προσωπική μελέτη. Κάθε αναφορά στο άρθρο ή σε μέρος του άρθρου μπορεί να γίνει με παραπομπή στην παρούσα έκδοση.

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τον εφηβικό αλκοολισμό με την αξιοποίηση της θεατροπαιδαγωγικής μεθόδου

Πόπη Παυλίδου, Μάνος Κόνσολας, Μαρία Κλαδάκη

1. Εισαγωγή

Η χρήση του αλκοόλ στην εφηβεία αποτελεί σημαντικό πρόβλημα, εφόσον αρκετά μεγάλο ποσοστό των εφήβων καταναλώνει αλκοόλ. Αυτό έχει ως συνέπεια καταστάσεις ανησυχητικές, που αφορούν τόσο την ακεραιότητα του ίδιου του εφήβου όσο και των ανθρώπων με τους οποίους συναναστρέφεται.

Ωστόσο, προκειμένου να πραγματοποιηθεί ανατροπή στο συγκεκριμένο ανησυχητικό κοινωνικό πρόβλημα, θεωρείται σκόπιμο να δοθεί έμφαση στον τομέα της πρόληψης περισσότερο και σε δεύτερη φάση στην αντιμετώπιση. Είναι αποτελεσματικότερο να κατανοήσουν οι έφηβοι τους κινδύνους που διατρέχουν από την κατανάλωση του αλκοόλ, ώστε να το αποφεύγουν.

Έχοντας ως άξονα τον τομέα της πρόληψης, εκπονήθηκε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με μαθητές και μαθήτριες της Στ' τάξης του Δημοτικού και της Α' τάξης του Γυμνασίου, οι οποίοι πραγματοποίησαν πολλές δράσεις ξεκινώντας από τη γνωριμία τους με το σταφύλι, για να καταλήξουν στο παράγωγό του, το αλκοόλ και τις επιπτώσεις του στην υγεία του ανθρώπου. Η προσέγγιση έγινε με τη θεατροπαιδαγωγική μέθοδο, για να περάσουμε στο τέλος στη δημιουργία ενός διακειμενικού παραμυθιού, που πραγματεύεται το θέμα του αλκοολισμού και πώς αυτό επηρεάζει τον χαρακτήρα του ατόμου.

Επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε τη δραματική τέχνη στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, γιατί θεωρούμε ότι από τους σημαντικότερους ρόλους της εκπαίδευσης είναι να διαμορφώνει ενήλικους με υπευθυνότητα και αυτογνωσία, οι οποίοι να είναι ικανοί να αλληλεπιδρούν και να προσαρμόζονται κοινωνικά χωρίς να χάνουν την προσωπική τους ταυτότητα. Η χρήση του Εκπαιδευτικού Δράματος, εκτός του ότι προσφέρει ένα προστατευμένο περιβάλλον, προκειμένου τα παιδιά να καλλιεργήσουν δεξιότητες που θα τα καταστήσουν ικανά να ανταπεξέρχονται στη διαχείριση καταστάσεων, βοηθά στην εξερεύνηση του ετεροπροσδιορισμού, της ατομικής και της συλλογικής ταυτότητας, στη διάδραση και στον διάλογο.

2. Θεωρητικό υπόβαθρο

Οι σύγχρονες τάσεις καταγράφουν μια στροφή στον προσανατολισμό της θεσμοθετημένης Γενικής Εκπαίδευσης, η οποία καλείται να μετασχηματίσει το μοντέλο της απλής αναπαραγωγής γνώσεων σε ένα μοντέλο παραγωγής δημιουργικότητας και καινοτομίας στα πλαίσια μιας διαρκώς μεταβαλλόμενης και απαιτητικής σύγχρονης πραγματικότητας (Κλαδάκη, 2015). Πολλές είναι οι ερευνητικές μελέτες που θέτουν ως στόχο τον προσδιορισμό και τον καθορισμό των παιδαγωγικών στρατηγικών, που συντελούν στη καλλιέργεια της δημιουργικότητας των παιδιών και μπορούν να εφαρμοστούν στη σχολική τάξη (Μαλαφάντης, 2014).

2.1 . Το Εκπαιδευτικό Δράμα στην Εκπαίδευση

«Το Εκπαιδευτικό Δράμα (μετάφραση του όρου «Drama in education») είναι μια δομημένη παιδαγωγική διαδικασία που υιοθετεί στοιχεία από το θέατρο -δηλαδή τεχνικές και εργαλεία της δραματικής τέχνης- με σκοπό την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των συμμετεχόντων, καθώς και την αποτελεσματικότερη αφομοίωση της γνώσης μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο» (Κοντογιάννη Α., 2000).

Το Εκπαιδευτικό Δράμα, που στη συνέχεια αντικαταστάθηκε ως όρος από το Αναπτυξιακό Δράμα, βοηθά τα άτομα, μέσα από τις διαδικασίες της δραματικής τέχνης, να μεταλλαχθούν και να κατακτήσουν γνώσεις, ώστε να καταλήξουν στη μάθηση (Landy, 1982, σ. 20). Η συμμετοχή και μόνο αρκεί για να οδηγήσει σε αλλαγή και κατά συνέπεια σε μάθηση (Τσιάρας, 2014). Εφόσον ως διαδικασία στηρίζεται στη βιωματική μάθηση,¹ μπορεί να προσφέρει γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική εκπαίδευση, διευρύνοντας την ανθρώπινη συμπεριφορά (Lynch-Brown & Tomlison, 1999). Εξάλλου, «Το δράμα δεν περιγράφει τον

τρόπο που οι άνθρωποι βλέπουν τη ζωή, αλλά είναι ο τρόπος με τον οποίο οι ίδιοι ζουν και συμπεριφέρονται» (Τσιάρας, 2014).

Ωστόσο, το Εκπαιδευτικό Δράμα έχει ειδικά χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να αναγνωρίζονται και να τηρούνται κατά την εφαρμογή του ως εκπαιδευτικής μεθόδου και να χρησιμοποιούνται ως μέσο και όχι ως αυτοσκοπός. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι:

- *Λειτουργεί σε ένα φανταστικό-προστατευμένο πλαίσιο, επιτρέποντας τη διαχείριση δύσκολων θεμάτων.*
- *Βοηθάει να αναδυθούν και να γίνουν πιο ξεκάθαρες δύσκολες ή αφηρημένες έννοιες.*
- *Χρησιμοποιεί περιστατικά της καθημερινής ζωής, ενισχύοντας την αξιοποίηση των γνώσεων και των εμπειριών των συμμετεχόντων.*
- *Η μάθηση αποκτά έναν σκοπό-στόχο, κατανοητό από όλους.*
- *Η μάθηση επιτυγχάνεται μέσα από την πράξη, σε μια διαδικασία εξέτασης και διερεύνησης*
- *Δεν υπάρχουν προκαθορισμένα αποτελέσματα, όπως και δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις, αφήνοντας περιθώριο στους συμμετέχοντες να πειραματιστούν με τη γνώση. Οι συμμετέχοντες έχουν οι ίδιοι την ευθύνη της εκπαιδευτικής πράξης.*
- *Ο εκπαιδευτής «παραχωρεί» την εξουσία του, γίνεται συντονιστής της διαδικασίας και διατηρεί πολύ ισχυρές αλληλοεξαρτώμενες σχέσεις με την ομάδα του.*
- *Και κυρίως είναι μια διαδικασία συλλογική, συνεργατική και δημιουργική, πυρήνας της οποίας είναι η σχέση μεταξύ του ατόμου και της ομάδας (Κατσέλης, 2010, σ. 1, 2).*

Είναι λοιπόν κατανοητό ότι μέσω της μείξης της πραγματικότητας με τη φαντασία τα παιδιά οδηγούνται στη γνώση αναπτύσσοντας παράλληλα δεξιότητες, όπως η αυτοαντίληψη, η αυτοσυγκέντρωση, η δημιουργική έκφραση, η αυτοπεποίθηση και η κοινωνική διαπραγμάτευση (Τσιάρας, 2014, σσ. 14-18). Πρόκειται για μια ομαδική δραστηριότητα, μέσα από την οποία το άτομο αναγνωρίζει τα συναισθήματά του, αποκτά ψυχραιμία και αυτοέλεγχο, με αποτέλεσμα να λειτουργεί ενισχυτικά προς την ομάδα και επομένως να ενισχύει τον δείκτη της συναισθηματικής του νοημοσύνης (Landy, 1982, σ. 47). Ενεργώντας μέσα στο δράμα, το παιδί αναπτύσσει την έννοια του εαυτού, αφού εκφράζεται με τρόπους που δεν θα υιοθετούσε σε συνθήκες του πραγματικού κόσμου. Νιώθει ασφαλής σε αυτό το παράλληλο περιβάλλον και μπορεί να διερευνήσει θέματα προσωπικά, συναισθηματικά, αλλά και καταστάσεις (McLennan & Smith, 2007, σσ. 47-55). Άλλωστε, όπως στη ζωή έτσι και στο Δράμα, η αυτοεικόνα του ατόμου προσαρμόζεται ανάλογα, προκειμένου να επικοινωνήσει με τους άλλους (Goffman, 1972, σ. 75). Λαμβάνοντας υπόψη τα δύο βασικά χαρακτηριστικά του δραματικού παιχνιδιού, που είναι η μίμηση και η φαντασία (Smilansky, 1968), καταλαβαίνουμε ότι εξασφαλίζεται στο παιδί το επίπεδο του πραγματικού, μιμούμενο την πραγματικότητα και το στοιχείο του φανταστικού, το οποίο το τοποθετεί σε έναν εξωπραγματικό κόσμο, έξω από την καθημερινότητά του.

Το Εκπαιδευτικό Δράμα δίνει την ευκαιρία στο παιδί να βιώσει μια διττή κατάσταση, όπου από τη μια έχει την αίσθηση του παιχνιδιού,² άρα εκτονώνεται και εκφράζεται, και από την άλλη έχει την αίσθηση του ρόλου, άρα τη δυνατότητα να δράσει ως κάποιος άλλος και να αντιμετωπίσει μια άλλη κατάσταση. Ο τρόπος με τον οποίο θα λειτουργήσει μέσα στον ρόλο είναι συνάρτηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, αλλά και των θεμάτων που το απασχόλησαν σε οποιοδήποτε επίπεδο μέχρι τώρα (Αυδή, Χατζηγεωργίου, 2007). Περνώντας από αυτή τη διαδικασία, τα άτομα μπορούν να εμβαθύνουν σε όποιο θέμα διαπραγματεύεται η θεατρική δράση μέσω της μεταμορφωτικής εμπειρίας του θεάτρου, εφόσον ανακαλύπτουν επαγωγικά τη γνώση (Redington, 1979, σ. 203).

Ως παρακλάδι του Θεάτρου στην Εκπαίδευση, αναπτύχθηκε από τη δεκαετία του '90 και μετά το Θέατρο στην Εκπαίδευση για την Αγωγή Υγείας, το οποίο χρησιμοποιεί τις ίδιες μεθόδους, ώστε να ενημερώσει και πολλές φορές να επιμορφώσει για θέματα υγείας (Jackson, 1993, σ. 30). Όταν πρωτοξεκίνησε, είχε ως βασικό θέμα το AIDS, και γενικότερα τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ώστε οι νέοι να ενεργούν με ασφάλεια στο σεξ. Όμως αργότερα διευρύνθηκε σε πολλά άλλα θέματα, όπως στην παιδική κακοποίηση, στην αναπηρία, στην κακοποίηση της τρίτης ηλικίας, στην ασφαλής οδήγηση, στην πνευματική υγεία, στη δωρεά οργάνων, στη διαπαιδαγώγηση γονέων, καθώς και στη χρήση ναρκωτικών και γενικότερα εξαρτησιογόνων ουσιών. Παράλληλα, χρησιμοποιείται και ως μέσο επιμόρφωσης για επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στα ιατρικά επαγγέλματα και στα επαγγέλματα υγείας (Prendergast & Saxton, 2009, σ. 87).

2.2. Αλκοόλ και εφηβεία

Η χρήση του αλκοόλ στην εφηβεία αποτελεί σοβαρό πρόβλημα σε όλο τον κόσμο. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, τόσο στις αστικές όσο και στις ημιαστικές περιοχές, αναφέρεται όχι απλώς χρήση, αλλά και κακα-

τάχρηση του αλκοόλ. Είναι γεγονός ότι η μετάβαση από τη χρήση στην κατάχρηση και την εξάρτηση επιτυγχάνεται με πολύ πιο γρήγορους ρυθμούς στους έφηβους απ' ό,τι στους ενήλικες. Η νομιμότητα και η ευκολία διάθεσης των ποτών και των τσιγάρων οδηγεί τους γονείς, και συχνά πολλούς γιατρούς, στο να υποτιμήσουν την επικινδυνότητα της κατανάλωσής τους.

Μελέτες που έγιναν στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ δείχνουν πως 87% των αποφοίτων λυκείου έχουν κάνει χρήση αλκοόλ, 67% έχουν μεθύσει και 50% έχουν οδηγήσει αυτοκίνητο μετά τη χρήση αλκοόλ ή έχουν επιβιβαστεί σε όχημα που οδηγούσε κάποιος που είχε καταναλώσει αλκοόλ (Castiglia, 1992, σσ. 271-273). Στην Ελλάδα τα στοιχεία δείχνουν πως ενώ ο μέσος όρος συμμετοχής στην κατανάλωση αλκοόλ είναι τα 16,2 χρόνια, οι έφηβοι δοκιμάζουν για πρώτη φορά στα 12 χρόνια (Τσουμάκας, Γεωργιοπούλου-Μίχα, Ζερβουδάκη, 2004). Σύμφωνα με τις έρευνες, φαίνεται να υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια σε ό,τι αφορά την ηλικία που ξεκινούν να πίνουν. Τα αγόρια αρχίζουν τη σχέση τους με το αλκοόλ στα 15,1 κατά μέσο όρο, ενώ τα κορίτσια στα 17,3.

Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το ότι ένας στους τέσσερις θανάτους στην Ευρώπη μεταξύ των ηλικιών 15-29 συνδέεται με το αλκοόλ (Dihn – Zarg, 2004).

Οι λόγοι που πίνουν οι νέοι είναι μάλλον πολλοί και περίπλοκοι. Μπορεί να λειτουργούν μεμονωμένα ή συνδυαστικά. Ωστόσο, από έρευνες που έχουν γίνει φαίνεται πως από του σημαντικότερους τομείς που τους οδηγούν στη χρήση αλκοόλ είναι η κοινωνική και σεξουαλική αποδοχή (Patton, 2004). Ο Πίνακας 1 που ακολουθεί δείχνει κάποιους από αυτούς τους λόγους (Τριανταφυλλίδου, Τσουμάκας, 2006, σ. 35):

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ

- η άποψη ότι η χρήση αλκοόλ είναι δράση ενάντια στην αυστηρότητα των γονιών
 - για διασκέδαση
 - για κοινωνικοποίηση, αποδοχή, συμμόρφωση ή εξομοίωση
 - για ευχαρίστηση
 - θεωρούν ότι έτσι θα είναι πιο αποδεκτοί
 - για δοκιμή, ρίσκο, για να αποδείξουν σεξουαλικό θάρρος
 - για να μειώσουν το άγχος
 - για να ανακουφιστούν από την ανησυχία, την κατάθλιψη, τον φόβο
 - για να ξεφύγουν από την πλήξη
 - για να ανακουφιστούν από τον πόνο ενός οικογενειακού προβλήματος
 - για να λύσουν προσωπικά προβλήματα
-

Ωστόσο, υπάρχουν και προδιαθεσικοί παράγοντες, που μπορεί να οδηγήσουν έναν έφηβο στη χρήση και αργότερα στην κατάχρηση αλκοόλ. Αυτοί φαίνονται στον Πίνακα 2 (Τριανταφυλλίδου, Τσουμάκας, 2006, σ. 34):

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

Οικογένεια: οικονομική κατάρρευση, διαζύγιο ασθένεια, θάνατος, αλκοολικοί γονείς

Οι συνομήλικοι: προσαρμογή στην παρέα, ενηλικίωση, περιέργεια, «της μόδας»

Μη φυσιολογική συμπεριφορά: κακή επίδοση μαθημάτων, έλλειψη στόχων, απαισιοδοξία, μοναξιά κτλ.

Διαφήμιση

Γενετικοί λόγοι: γονίδιο;

Οι κίνδυνοι που μπορεί να προκύψουν από την κατάχρηση αλκοόλ από τους νέους αφορούν τόσο τη σωματική όσο και την ψυχική υγεία. Η συχνή κατανάλωση αλκοόλ μπορεί να βλάψει το ήπαρ, την καρδιά και τον εγκέφαλο. Επηρεάζει το κεντρικό νευρικό σύστημα και ενώ σε μικρές δόσεις προκαλεί χαλάρωση και διέγερση, ωστόσο προκαλεί επίσης επίδραση στην κρίση και σε μεγαλύτερες δόσεις διαταραχές στη συμπεριφορά. Σε περιπτώσεις οξείας μέθης, επέρχεται ο θάνατος. Ο Πίνακας 3 δείχνει τις επιπτώσεις στην ψυχική υγεία και στη συμπεριφορά (Τριανταφυλλίδου, Τσουμάκας, 2006, σ. 37):

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ

- Αντικοινωνική συμπεριφορά: εσωστρέφεια, συναισθηματική απομάκρυνση, ανειλικρίνεια, κατάσταση απουσίας ελέγχου
 - Ριψοκίνδυνη συμπεριφορά: διέγερση, μείωση κριτικής ικανότητας, παρορμητικότητα, αμνησία, μείωση αντίληψης, συσκότιση
 - Ροπή σε ριψοκίνδυνες συμπεριφορές: σεξ χωρίς προφυλάξεις, χρήση και άλλων τοξικών ουσιών, προθάλαμος ναρκωτικών
 - Νοσηρότητα και θνητότητα: ατυχήματα, αυτοκτονίες, δολοφονίες
- Γενετικοί λόγοι: γονίδιο;
-

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του αλκοολισμού σε έναν έφηβο, εφόσον δημιουργηθεί, θα πρέπει να υπάρχει ατομική αλλά εντός ομάδας θεραπευτική προσέγγιση, ώστε να αλλάξει η συμπεριφορά του και η θέση του απέναντι στη συγκεκριμένη ουσία και να απεξαρτηθεί από αυτή. Παράλληλα, ανάλογο πρόγραμμα πρέπει να ακολουθήσει και η οικογένεια του εφήβου, προκειμένου να είναι σε θέση να τον βοηθήσει και να βοηθηθεί και η ίδια (Beck, Boyle, Boekeloo, 2003).

3. Σκοπός και στόχοι

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι είναι σημαντικότερη η δράση σε επίπεδο πρόληψης παρά η παρέμβαση στην περίοδο εθισμού ή θεραπείας, όπου η διαδικασία είναι ασφαλώς πιο επώδυνη και μακροχρόνια, θελήσαμε να εφαρμόσουμε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που να έχει στόχο να φέρει σε επαφή τον νέο με το ενδεχόμενο αυτό και τις συνέπειές του. Είναι η περίοδος που θα πρέπει να επενδύσουμε στην εκπαίδευση του χαρακτήρα μέσω της μάθησης. Η μάθηση, η οποία είναι η μόνιμη αλλαγή της συμπεριφοράς μέσω της εμπειρίας, είναι αυτή που θα οδηγήσει το άτομο στην κατάκτηση της ικανότητας της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής (Μακρόγλου, Σφυρίδου, Τσέργας, 2004).

Εκινήσαμε το πρόγραμμα «Το σταφύλι» προκειμένου τα παιδιά να γνωρίσουν το κλήμα και τα παράγωγά του. Στην πρώτη και δεύτερη φάση του προγράμματος οι στόχοι ήταν:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές το κλήμα και πώς αυτό καλλιεργείται.
- Να έρθουν σε επαφή με τα προϊόντα του σταφυλιού, τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζονται και χρησιμοποιούνται.
- Να γνωρίσουν την ιστορία του σταφυλιού και πώς αυτό συνδέεται με την ιστορία και τη μυθολογία μας.
- Να αναγνωρίσουν τις ωφέλειες, αλλά και τους πιθανούς κινδύνους κάποιων προϊόντων του σταφυλιού (αλκοόλ).
- Να αναπτύξουν συνεργατικές τακτικές, προκειμένου να εξετάσουν, να κρίνουν και να δημιουργήσουν.

Στην τρίτη και τελευταία φάση, όπου εστίασαμε στο αλκοόλ και ιδιαίτερα στον εφηβικό αλκοολισμό, οι στόχοι ήταν οι εξής:

- Να κατανοήσουν τα παιδιά τι σημαίνει εφηβικός αλκοολισμός.
- Να αναγνωρίσουν τη σοβαρότητα και τους κινδύνους που προκύπτουν από την κατάσταση αυτή.
- Να αναζητήσουν την προσωπική τους συμπεριφορά, μέσω του θεατρικού παιχνιδιού, απέναντι στο συγκεκριμένο κοινωνικό πρόβλημα.
- Να δημιουργήσουν και να οδηγηθούν στη γνώση μέσω της θεατρικής πράξης.
- Να αποτυπώσουν τη θεατρική πράξη σε ένα διακειμενικό παραμύθι, ώστε να μπορούν και άλλοι συνομήλικοί τους να αναγνωρίσουν την επικίνδυνη αυτή συνήθεια.

4. Μεθοδολογία

Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα συμμετείχαν μαθητές/-τριες της ΣΤ' δημοτικού, ενός δημόσιου σχολείου της πόλεως Ρόδου. Στα πλαίσια του προγράμματος που διήρκεσε μία σχολική χρονιά (9 μήνες), τα παιδιά γνώρισαν το κλήμα ως φυτό, αλλά και ως πρώτη ύλη, προκειμένου να καταλήξουν στο παράγωγό του, το αλκοόλ. Για τις ανάγκες του προγράμματος δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που περιείχε ερωτήσεις κλειστού τύπου. Δείγμα αποτέλεσαν 200 μαθητές της ΣΤ' τάξης του Δημοτικού και της Α' τάξης του Γυμνασίου. Παράλληλα, χρησιμοποιήθηκαν και εργαλεία ποιοτικής έρευνας, όπως συνεντεύξεις και παρατήρηση. Μετά την επεξεργασία των ερωτηματολογίων, και αφού προέκυψαν ορισμένα συμπεράσματα, οργανώθηκε ημερίδα ανοιχτή στο κοινό της Ρόδου με θέμα τον «εφηβικό αλκοολισμό»,

όπου παρουσιάστηκε το παραμύθι που δημιούργησαν τα παιδιά της ΣΤ' δημοτικού με θέμα την κακή χρήση του αλκοόλ, διαλέγοντας ήρωες και τόπους από τη μυθολογία, από θρύλους και παραδόσεις, καθώς και από κλασικά παραμύθια.

Πιο αναλυτικά η πορεία του προγράμματος είχε ως εξής:

Α' ΜΕΡΟΣ

Αρχικά πραγματοποιήσαμε δύο επισκέψεις:

Α) Η μία στο φυτώριο, προκειμένου να επεξεργαστούμε από κοντά το φυτό και να συλλέξουμε πληροφορίες τόσο για τον τρόπο φυτέματος όσο και για τη φροντίδα που χρειάζεται για να μεγαλώσει. Επίσης, για να αντιληφθούμε πότε είναι η καταλληλότερη εποχή συγκομιδής.

Β) Η άλλη στο οινοποιείο Κ.Α.Ι.Ρ., ώστε να γνωρίσουμε τον τρόπο με τον οποίο παράγεται, εμφιαλώνεται και διανέμεται το κρασί ως προϊόν του σταφυλιού.

Μετά το πέρας των επισκέψεων οι μαθητές/-τριες κλήθηκαν να συμπληρώσουν τα σχετικά φύλλα εργασίας.

Β' ΜΕΡΟΣ

Σε αυτή τη φάση, τα παιδιά συνέλεξαν πληροφορίες για το σταφύλι και τα προϊόντα του στη μυθολογία και στους αρχαίους χρόνους, αλλά και για τις σχετικές με αυτό γιορτές. Δουλεύοντας σε ομάδες, έκαναν παρουσίαση στους συμμαθητές τους και αντάλλαξαν πληροφορίες και απόψεις. Στο πλαίσιο αυτό αξιοποιήθηκαν τεχνικές του δράματος στην εκπαίδευση (όπως ο μανδύας του ειδικού κ.ά.), ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο την ομαδοσυνεργατική και βιωματική μάθηση.

Γ' ΜΕΡΟΣ

Προκειμένου να ενημερωθούν τα παιδιά για τον εφηβικό αλκοολισμό, αξιοποιήθηκαν οι Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση. Αρχικά παρουσιάστηκαν στην τάξη powerpoint και στη συνέχεια έγινε προβολή ταινιών με αυτό το θέμα. Παράλληλα, δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο προκειμένου να διερευνηθεί το θέμα σε τοπικό επίπεδο. Αφού τα παιδιά συνέλεξαν τις πληροφορίες από τα ερωτηματολόγια, δημιούργησαν θεατρικά παιχνίδια, στα οποία έλαβαν όλοι μέρος, διαλέγοντας τους ρόλους που θα έπαιζαν και αυτοσχεδίασαν αναλόγως με το πώς βίωσαν τον συγκεκριμένο ρόλο σε προσωπικό επίπεδο. Οι ήρωες του έργου έπρεπε να έρθουν αντιμέτωποι με ανατροπές και αγχωτικές καταστάσεις, να αξιολογήσουν και να διαλέξουν συγκρούοντας το συναίσθημα με τη λογική. Μετά τη φάση του σκηνικού αυτοσχεδιασμού, ακολουθούσε διάλογος και νέα παιχνίδια ρόλων, ώστε να γίνουν φανερά τα συναισθήματα και η πίεση που ενδεχομένως δέχεται κάποιος ο οποίος είναι υπό την επήρεια αλκοόλ. Στη συνέχεια, αξιοποιώντας τεχνικές της δημιουργικής γραφής, τα παιδιά δημιούργησαν ένα παραμύθι με θέμα τον αλκοολισμό και τις βλαβερές συνέπειες που έχει τόσο στον οργανισμό όσο και στην προσωπικότητα του ανθρώπου, βασισμένο πάνω στα θεατρικά δρώμενα που είχαν ήδη δημιουργήσει και παρουσιάσει.

Δ' ΜΕΡΟΣ

Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με την οργάνωση μιας ημερίδας ανοιχτής στο κοινό για γονείς και εφήβους με θέμα τον αλκοολισμό στην εφηβεία, όπου τα παιδιά παρουσίασαν την έρευνά τους και το παραμύθι τους. Επίσης, μίλησαν ειδικοί (πανεπιστημιακός καθηγητής, ψυχολόγος, κοινωνιολόγος, παθολόγος, οδοντίατρος και σχολικός σύμβουλος). Πραγματοποιήθηκε ανοιχτός διάλογος, ώστε να υπάρξει ξεκάθαρη αντίληψη για το θέμα.

Οι θεματικοί κύκλοι της ημερίδας ήταν οι εξής:

1. Αλκοολισμός: Ένα φαινόμενο που μαστίζει την κοινωνία - Εισαγωγή
2. Αλκοόλ: Ιστορία - Παραγωγή - Χρήση
3. Έρευνα και παραμύθι
4. Αλκοόλ: Σύνθεση - Φαρμακολογικές επιδράσεις - Όργανα στόχοι
5. Αλκοόλ και στόμα
6. Παράγοντες που οδηγούν τον έφηβο στη χρήση αλκοόλ
7. Αλκοολισμός: Συμπτώματα - Επιπτώσεις στον οργανισμό - Πρόληψη - Θεραπεία
8. Ποιες επιδράσεις έχει το αλκοόλ στη σωματική, στη νοητική, στην ψυχολογική κατάσταση των εφήβων; Πόσο μπορεί να επηρεάσει τη μετέπειτα ζωή τους;
9. Τρόποι διαχείρισης και αντιμετώπισης του εφηβικού αλκοολισμού από την οικογένεια.
10. Ατυχήματα εξαιτίας της χρήσης αλκοόλ.

5. Αποτελέσματα

Τα στοιχεία που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια αξιοποιήθηκαν ως αντικείμενο προβληματισμού και συζήτησης με την ομάδα και βοήθησαν να εξαχθούν τα παρακάτω αποτελέσματα:

1. Είναι αξιοσημείωτο ότι η πλειοψηφία των μαθητών, το 65% (130 στους 200) του σχολείου δηλώνει ότι έχει μεθύσει, και μάλιστα το 43% (86 από τους 200) παραδέχεται ότι έχουν κάνει πράγματα που δεν θα έκαναν χωρίς τη χρήση αλκοόλ. Αυτό σημαίνει ότι το αλκοόλ έχει μπει στη ζωή των παιδιών πολύ νωρίς, εντελώς απενοχοποιημένο, και μάλιστα σε μια ηλικία που οι επιπτώσεις της χρήσης του είναι άγνωστες.
2. Στην ερώτηση αν το αλκοόλ προκαλεί επιπτώσεις στην υγεία, ένα 8% (16 στους 200) απάντησε ότι δεν προκαλεί καμιά επίπτωση, ενώ γνωρίζουμε ότι η κατανάλωση ενός μόνο ποτού επιφέρει ζάλη, ταχυκαρδία, πονοκέφαλο, ανακάτεμα και μέθη σε πολλές περιπτώσεις.
3. Το 28% (56 από τους 200) αυτών που καταναλώνουν αλκοόλ το κάνουν λόγω ερωτικής απογοήτευσης και το 42% (84 στους 200) λόγω παρέας, πράγμα που σημαίνει πως στη σημερινή εποχή τα παιδιά επηρεάζουν πολύ το ένα το άλλο.
4. Μεταξύ των ηλικιών 12-15 δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά, αφού τα παιδιά καταναλώνουν σχεδόν την ίδια ποσότητα αλκοόλ.

Ωστόσο, μετά της εφαρμογή του προγράμματος έδειξαν άμεση αλλαγή στάσης απέναντι στη χρήση του αλκοόλ. Συμμετείχαν ένθερμα τόσο στο θεατρικό όσο και στη συζήτηση που ακολούθησε. Ως αποτέλεσμα μάλιστα, ήταν η δημιουργία του διακειμενικού παραμυθιού με θέμα τον αλκοολισμό, προκειμένου να βοηθήσουν και να ευαισθητοποιήσουν κι άλλα παιδιά της ηλικίας τους να δουν το πρόβλημα και να αντιληφθούν τη σοβαρότητά του. Μέσω αυτής της ενέργειας φάνηκε ότι τόσο η αντίληψη όσο και η ενσυναίσθηση των συγκεκριμένων παιδιών αυξήθηκε σε σχέση με τα ηθικά ζητήματα που εγείρουν οι καταχρήσεις γενικά και ιδιαίτερα η χρήση του αλκοόλ.

Γενικότερα, τα οφέλη που αποκομίσαμε από την εφαρμογή και την υλοποίηση του θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος ήταν πολλαπλά για το σύνολο των παιδιών που συμμετείχαν σε αυτό. Η αξιολόγηση του προγράμματος κατέδειξε σαφή βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των παιδιών, ενώ παράλληλα τόνωσε την αυτοπεποίθησή τους και έδωσε νέα ώθηση στις διαπροσωπικές και τις κοινωνικές τους σχέσεις.

6. Συμπέρασμα

Με το συγκεκριμένο πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε μια προσέγγιση ενός κοινωνικού προβλήματος, του εφηβικού αλκοολισμού, μέσω του θεάτρου στα πλαίσια της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο, για να καταλήξουμε στη μάθηση, μέσω μιας ολιστικής διαδικασίας, όπως είναι η δραματική, ώστε τα παιδιά να απελευθερωθούν διανοητικά και να οξύνουν την αντίληψή τους.

Λόγω του βιωματικού του χαρακτήρα, το Εκπαιδευτικό Δράμα προσφέρει κίνητρο ώστε οι μαθητές να συμμετέχουν ενεργά και με προθυμία. Τους προσφέρει ένα ασφαλές περιβάλλον, όπου μπορούν να εκφραστούν χωρίς να υπάρχουν συνέπειες για τις πράξεις και τις αντιδράσεις τους. Με τα γλωσσικά, συναισθηματικά και σωματικά μέσα που τους διαθέτει τους βοηθά να αποδεσμεύσουν το συναίσθημά τους και να ξετυλίξουν την προσωπικότητά τους (Σέξτου, 1998). Με αυτό τον τρόπο αναγνωρίζουν τον εαυτό τους, κάνουν την αυτοκριτική τους, απελευθερώνονται και σταδιακά μπορούν να ελέγχουν και να διαχειρίζονται καταστάσεις.

Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι μπορεί να λειτουργήσει ως ενισχυτική παρέμβαση, προκειμένου οι νέοι να διαχειρίζονται με επιτυχία τυχόν συγκρούσεις ή αντιξοότητες, έχοντας αποκτήσει συναισθηματικά αλλά και γνωστικά εφόδια. Το θέατρο και η τέχνη γενικότερα μπορούν να οδηγήσουν σε μια μεταμορφωτική μάθηση, βιωματική και ενεργητική, που αναγνωρίζουν τον άνθρωπο ως ελεύθερη οντότητα και συμβάλλουν στην καλλιέργεια όλων εκείνων των προσωπικών ικανοτήτων που καθιστούν το άτομο ικανό να αυτοπροσδιοριστεί και να προσδιορίσει τη θέση του μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Σημειώσεις

- 1 Ο σύγχρονος τρόπος μάθησης, ο οποίος είναι πολύ σημαντικός για την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας και της δράσης των μαθητών είναι η αυτενεργός μάθηση (Μετοχιανιάκη, 2008).
- 2 Το παιχνίδι λειτουργεί ως φυσικό παιδαγωγικό μέσο, εφόσον ενεργοποιεί σφαιρικά την προσωπικότητα του παιδιού οδηγώντας το στην αυτομόρφωση, ακολουθώντας τρία στάδια: χρησιμοποίηση των αισθήσεων, επεξεργασία μέσω της διανόησης και αξιοποίηση-χρήση όσων έμαθε στη ζωή του (Χατζηκαμάρη & Κοκκίδου, 2004).

Βιβλιογραφία

- Αυδή, Α., Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η τέχνη του δράματος στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κατσέλης, Γ. (2010). *Εκπαιδευτικό Δράμα: Θεωρητικό πλαίσιο και δραματικές τέχνες*. Σημειώσεις.
- Κοντογιάννη, Α. (2000). *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κλαδάκη, Μ. (2015). Όταν η Θεατρική Τέχνη συναντά τα Μαθηματικά και τις Φυσικές Επιστήμες: Αναλυτικά Προγράμματα και Εκπαιδευτική Πράξη. Στο Σκουμπουρδή, Χ. και Σκουμιός, Μ. (επιμ.), *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Ανάπτυξη Εκπαιδευτικού Υλικού στα Μαθηματικά και τις Φυσικές Επιστήμες»*, (σσ. 688-703). Ρόδος: Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου.
- Μακρόγλου, Μ., Σφυρίδου, Π., Τσέργας, Ν. (2004). *Στοιχεία γενικής και εξελικτικής ψυχολογίας* (3η έκδοση). Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μετοχιανάκη, Η. (2008). *Εισαγωγή στην παιδαγωγική* (3η έκδοση). Ηράκλειο.
- Σέξτου, Π. (1998). *Δραματοποίηση, το βιβλίο του παιδαγωγού εμψυχωτή*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Τριανταφυλλίδου, Α., Τσουμάκας, Κ. (2006). *Αλκοόλ και Εφηβεία*. Δελτίο Α' Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών 53.
- Τσιάρας, Α. (2014). *Η Αναπτυξιακή Διάσταση της Διδακτικής του Δράματος στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσουμάκας, Κ., Γεωργιοπούλου-Μίχα, Π., Ζερβουδάκη, Α. (2004). *Αλκοόλ και Εφηβεία. Ανάγκη για καλύτερη ενημέρωση*. 40 Πανελλήνιο Συνέδριο Προληπτικής Ιατρικής.
- Χατζηκαμάρη, Π., Κοκκίδου, Μ. (2004). *Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Beck H., Boyle, J.R., Boekeloo, B.O. (2003). *Parental monitoring and adolescent alcohol risk in a clinic population*. Am J Health Behav.
- Castiglia, P.T. (1992). Alcohol use by children. *Journal of Pediatric Health Care*.
- Dinh-Zarr, T. (2004). Interventions for preventing injuries in problem drinkers. *Cochrane Database Syst Rev*.
- Goffman, E. (1972). *Relations in Public: Microstudies of Public Order*. New York: Harper Tochookbooks.
- Jackson, T. (1993). Education or theatre? The development of TIE in Britain. Στο Jackson, T. (ed.) *Learning through theatre. New perspectives on theatre in education*. London: Routledge.
- Landy, Robert J. (1982). *Handbook of educational drama and theatre*. Westport: Greenwood Press.
- McLennan, D.P. & Smith, K. (2007). Promoting positive behaviors using sociodrama. *Journal of Teaching and Learning*, Vol 4(2).
- Prendergast, M. & Saxton, J. (2009). *Applied theatre: international case studies and challenges for practice*. Bristol: Intellect Books.
- Redington, C.A. (1979). *Theatre in education: An historical and analytical study*. Doctoral Dissertation. Glasgow: University of Glasgow.
- Smilansky S. (1968). *The effects of Sociodramatic Play on Disadvantaged Pre-school Children*. NewYork: Wiley.

